

Türkiye'nin İnsani Yardım Faaliyetleri ve Ekonomik Kazanımları İlişkisi

The Relationship Between Türkiye's Humanitarian Aid Activities and Economic Gains

*“İnsan ancak başka insan aracılığıyla insan olur.”
(Afrika kökenli Ubuntu felsefesi)*

Azize NAMDAR*

Özet

İnsani yardımlar ülkelere ticari kazanç sağlar mı? Türkiye'nin insani yardım sağladığı başlıca ülkelerle oluşması muhtemel etkileşimlerinin Türkiye için ekonomik kazanımlar oluşturup oluşturmadığı bu makalenin problemi ve konusunu oluşturmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye'nin insani yardım desteği etkileşimde bulunduğu ülkelerle ekonomik kazanımlarında artışlara neden olmuştur denencesine yanıt aranmaktadır. Doğrudan devlet yardımlarının etkilerine ulaşabilmek üzere iki taraflı resmi kalkınma yardımları (RKY) referans alınmıştır. Bu bağlamda araştırmanın bağımsız değişkeni; 2021 yılı Türkiye'nin iki taraflı RKY miktarı, bağımlı değişkeni ise; ilgili RKY ülkelerinden elde edilen 2022 yılı ekonomik kazanımları (EK) miktarı olarak belirlenmiştir. Bu değişkenlerle araştırma kesitsel zaman boyutunda ve nicel verilerin tarama tipinde elde edilerek uygun programlarla analizini öngören bir model içermektedir. Resmi kurum belgelerinden elde edilen sayısal veriler IBM SPSS v.29 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Suriye'nin yardım sürecinde askeri ve siyasi farklılaşması dikkate alınarak araştırma evreni 938,16 milyon USD ile 119 ülkeyi kapsamaktadır. Örneklem seçiminde amaçsal seçim teknik ile en yüksek tutarda RKY gönderilen ülkeler temel alınmıştır. 1 milyon USD altı yardım yapılan ülkeler arasında yapılan rastgele kontrollerde ilgili ülkelerin EK verilerine -dış ticaret, turizm geliri- ulaşamadığından tutar 1 milyon USD ile sınırlandırılmıştır ve istatistiksel testler 36 ülke için uygulanmıştır. İnsani yardımların belli başlı nedenleri arasında özgecilik davranışı, jeopolitik çıkarlar ve iç politika çıkarları kabul edilmektedir. Bulgular sonucuyla anlaşılmaktadır ki Türkiye tarafından yapılan resmi kalkınma yardımlarının artırılması karşılığında dış ticaret ve turizm gelirlerinden oluşan ekonomik kazanımlarında kayda değer bir artışa rastlanılmamıştır. Ayrıca bağımsız değişken RKY miktarları ile bağımlı değişken ekonomik kazanımlar arasında pozitif yönlü bir ilişki olmakla birlikte orta düzeyin çok altında düşük bir ilişkililik görülmektedir. Regresyon eşitliği sonucu alan yazının tersine Türkiye'nin insani yardımları sonucu uluslararası ekonomik kazanımlar elde edebileceğine işaret etmemektedir.

Anahtar Kelimeler: İnsani Yardım, Ekonomik Kazanımlar, RKY

* Lisansüstü Öğrenci; Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0002-7582-9839, azizenamdar@gmail.com

Abstract

This paper seeks to answer the question of whether Turkey has made gains in its economic relations with countries to which it provides humanitarian aid. In order to reach the effects of direct state aid, bilateral official development assistance (ODA) is taken as a reference. In this context, the independent variable of the research is Turkey's bilateral ODA in 2021, and the dependent variable is the amount of economic gains (EG) obtained from the relevant ODA countries in 2022. With these variables, the research includes a cross-sectional time dimension and a model that envisages obtaining quantitative data in survey type and analyzing them with appropriate programs. The quantitative data obtained from official institutional documents were analyzed using the IBM SPSS v.29 program. Syria was excluded due to its military and political differentiation in the aid process, and the research universe includes 119 countries with 938.16 million USD. Sample selection was based on the countries that received the highest amount of ODA through purposive selection technique. In the random checks among the countries with less than 1 million USD aid, the amount was limited to 1 million USD since the EG data of the relevant countries - foreign trade, tourism income - could not be reached and statistical tests were applied for 36 countries. Altruistic behavior, geopolitical interests and domestic policy interests are considered as the main drivers of humanitarian aid. The findings suggest that there is no significant increase in Turkey's economic gains in terms of foreign trade and tourism revenues in return for increasing ODA. Moreover, although there is a positive relationship between the independent variable ODA amounts and the dependent variable economic gains, there is a low correlation well below the medium level. Contrary to the literature, the results of the regression equation do not indicate that Turkey can achieve international economic gains as a result of its humanitarian aid, considering the sample limitation.

Keywords: Humanitarian Aid, Economic Gains, Official Development Assistance

Giriş

Ülkeler neden diğer ülkelere maddi yardımda bulunurlar? Siyasi sınırlarıyla varlık gösteren ve vatandaşlarının hak ve ödevleriyle gelişen devlet yapıları, vatandaşlarının refahlarına hizmet etmesi beklenen toplumsal varlıklarını neden bir başka devletin ya da toplumun faydasına harcarlar?

Türkiye'nin insani yardım sağladığı başlıca ülkelerle oluşması muhtemel etkileşimlerinin Türkiye için ekonomik kazanımlar oluşturup oluşturmadığı bu bildirinin konusunu oluşturmaktadır. Bu çerçevede Türkiye'nin insani yardım faaliyetleri etkileşimde bulunduğu ülkelerle ekonomik kazanımlarında artışlara neden olmuştur sorusuna yanıt aranmaktadır. Doğrudan devlet yardımlarının etkilerine ulaşabilmek üzere iki taraflı resmi kalkınma yardımları (RKY) referans alınmıştır. Bu bağlamda araştırmanın bağımsız değişkeni; 2021 yılı Türkiye'nin iki taraflı RKY miktarı, bağımlı değişkeni ise ilgili RKY ülkelerinden elde edilen 2022 yılı ekonomik kazanımları (EK) miktarı olarak belirlenmiştir.

1. İnsani Yardımlar ve Gerekçeleri

İnsani yardım din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin yardıma ihtiyacı öngörülen halklara doğal felaketler, acil durumlar, ekonomik ihtiyaçlar çerçevesinde doğrudan devletler ya da devlet dışı uluslararası resmî kurumlar, BM ve BM organları ve uluslararası Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) aracılığıyla yapılan yardımlar olarak kabul edilmektedir (Kızılay, 2021: s.185-209). Literatürde amaçlarına göre benzer ama çeşitli tanımları bulunmaktadır insani yardım faaliyetlerinin. Genel olarak insani bir eylem olarak doğal afet sonrası toplumsal kalkınmaya yardım etmek, çatışma ortamlarına maruz kalmış insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına destek olmak, ülkelerin yoksullukla mücadelelerinde maddi destek sağlamak amaçlarıyla yapılabilmektedir (Kaiwana, 2017).

Harvey (2005) tarafından “uzağı yakın etme” anlayışıyla özetlenen küreselleşme döneminde insani yardımlar devletler için bir ilişki yönetme aracı olmuşlardır. BM Genel Sekreteri Koffi Annan 1977 yılında “Küreselleşme insanlık için yeni zorlukların kaynağıdır”, ifadesini kullanarak, küresel zorlukların üstesinden gelebilecek kapasitede uluslararası organizasyonlara ihtiyaç olduğunu, birlikte hareket edildiğinde bireysel felaketlere karşı daha güçlü olunabileceğini, küreselleşmenin yalnızca devletlerin daha yakın olma arzusu değil bu yeni trendi yönlendiren bir entegrasyon olduğunu belirtmiştir (Ryan ve Lumley, 2002: s. 3-10). Temel olarak ülkelerin sınırlarının dışında karşılıklı ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel ilişkilerde bulunmaları olarak tanımlanabilecek küreselleşme, bireyin optimum ekonomik kalkınmasının ancak özel girişimlerinin desteklenerek ortaya çıkabileceğini savunan, devleti piyasaya müdahale eden yerine koruyan konumda tutmayı öngören, özel mülkiyet haklarını koruyacak kurumsal yapıların desteklendiği neoliberalizm olarak da adlandırılan temelde bir ekonomik doktrindir (Harvey, 2005). Uluslararası ilişkilerde diplomasi devletlerin genel resmi iletişim yöntemlerinin toplamı olarak tanımlanmaktadır. Bir diplomasi alanı olarak öne çıkan insani diplomasi çoğunlukla savaş ve çatışma ortamları sonrası toplumların uluslararası desteklere ulaşabilmesinde aracılık etmek, tarafsız ilişkiler kurulmasına destek olmak, devlet dışı aktörlerle iletişimlerini de kapsayacak şekilde uluslararası hukuk çerçevesinde devletlerin sorumluluklarını yerine getirmesi olarak tanımlanabilmektedir (Yıldırım, 2019). Bu bağlamlarda küreselleşme sürecinde devletlerin diplomatik ilişkileri, diplomasinin unsurları olarak kamu diplomasisi ve onun bir unsuru olarak kabul gören insani yardımlar öne çıkan araçlar olarak görülmektedir (Kızılay, 2021: s. 185-209). Ayrıca devletlerin insani yardım faaliyetlerinin sosyal politikaların küreselleşmesinde bir kaldıraç olarak geliştiği tartışılmaktadır (Mahmat, 2008). Devletler tarafından yapılan insani yardımlar temel olarak resmi kalkınma yardımları (RKY), özel sektör yardımları ve uluslararası STÖ'leri aracılığıyla yapılmaktadır. Uluslararası STÖ'lerle ilgili 149 BM üyesi ülkenin dâhil edildiği bir tarama araştırmasında STÖ'lerin BM'nin evrensel insan hakları politikalarının yaygınlaştırılmasında anahtar rol oynadığı ifade edilmektedir (Kim, 2013). Bu açılarından insani yardımlar araçları ve aktörleriyle devletlerarası iyi ilişkilerin geliştirilmesinde, toplumlar arası kültürlerin ve kültürel kavramların tanıtılması ve aktarılmasında, ortak değerler ve menfaatler oluşturulmasında bir köprü olabildiği anlaşılmaktadır.

İnsani yardımın gerekçeleri olarak alan yazında “ekonomik yardım, insani amaçlar ve iç politika” olarak en az üç temel çerçevenin öne çıktığı görülmektedir. Bir görüşe göre insani yardımlar alıcı ülkelerin çıkarlarını gölgede bırakacak ölçüde donörlerin kendi iç politika çıkarlarına yöneliktir. Daha normatif ikinci görüşe göre yardımlar en çok ihtiyaç duyulan ülkeler temel alınarak temel ihtiyaçları hafifletmek için bir tür özgecilik davranış unsurlarıdır. Diğer bir açıdan ise ülkelerin karşılıklı politika yapıcılarının yardım kararlarında etken olduğu, alıcı ülkelerin sunabileceği siyasi avantajlar ve özellikle jeopolitik çıkarların gözetilerek yardım dağıtımında bulunduğu görüşleri hâkimdir. Daha geniş bir bulguya göre insani yardımlar politik, güvenlik, ekonomik, hizmetler ve etkililikle çerçevesinde, psikolojik, ahlaki ve dini yakınlık anlayışları amaçlarıyla yürütülmektedir (Hannan ve Alam, 2019: s. 57-71). Whang ve diğerleri’nin (2019) araştırmasına göre özellikle son on yıldır Amerika’nın yaptığı yardımlar karşılığında Amerikan şirketlerinin ihracat gelirleri ya da politik çıkar gruplarının kârlı bulduğu potansiyel ülkelere dış yardımda öncelik verildiği ifade edilmektedir (Whang ve diğerleri, 2019: s. 58-79). Bir başka araştırma sonucuyla Amerika’nın insani yardım yaptığı ülkelerin, sonrasında en büyük ticari ortak ülkeler olduğu ifade edilmektedir. Diğer taraftan herhangi bir norma bağlı kalınmadığı takdirde karşılıklı olarak işletmelerin maddi yardımlardan nasıl en fazla kâr elde etmeye çalıştıklarına dikkat çekilmektedir (Hannan ve Alam, 2019: s. 57-71).

2. Türkiye’nin İnsani Yardım Faaliyetleri

Uluslararası yardım izleme ve değerlendirme analizinde RKY ölçütü olarak kabul edilmektedir. 2021 yılı Türkiye’nin toplam insani yardım miktarı 8.397,16 milyon Amerikan doları (USD) olarak gerçekleşmiştir. RKY toplamı 7.711,15 milyon USD olup yardımların 7.627,99 milyon USD’lik kısmı doğrudan ülkelere yönelik iki taraflı RKY’lerdir. Türkiye yardım yapan ilk 10 OECD¹ - DAC² üyeleri arasında 6., 2021 RKY/GSMH=0.96 oranıyla BM 0.70 hedefini aşarak 2. sıradadır. Yapılan RKY yardımlarının 6,689,83 milyar USD’lik kısmı Suriye’ye aittir. Kalan 938,06 milyon USD’lik yardım toplamda 119 ülkeye gerçekleşmiş görünmektedir. Türkiye insani resmi kalkınma yardımlarında 2015 yılından itibaren katlanan bir ivmeyle devam etmiş görünmektedir. 2015 yılında 3,919 milyon USD olan RKY tutarı 2016 yılında 6,488 milyon USD olarak sonuçlanmış ve düzenli bir artışla devam etmiştir. Söz konusu rakamların yüksek miktarının Suriye’yi kapsamı dikkate alınmakla birlikte 2021 yılına kadar yardım rakamlarında yükselen ivme devam etmektedir. Ayrıca OECD ülkeleriyle karşılaştırıldığında Türkiye’nin yardım alan ülke konumunu korurken yardım veren ülkeler arasında 2.sıraya yükselmesi dikkat çekicidir. RKY/GSMH oranına Türkiye’den sonra sırasıyla Norveç, İsveç, Almanya, Danimarka, Birleşik Krallık, Hollanda, Fransa ve İsviçre yer almaktadır. GSMH karşılaştırması olmaksızın bakıldığında ise sırasıyla Kanada, İtalya, İsveç ve Hollanda Türkiye’den sonra gelen yardım sağlayan ülkeler olarak görünmektedir. Yardım konularına bakıldığında öncelikle Acil ve İnsani yardımlar olmak üzere ilk sıralarda Eğitim, Yönetim Giderleri, İdari ve Sivil Altyapılar,

¹ Organisation for Economic Co-Operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)

² Development Assistance Committee (Kalkınma Yardımı Komitesi)

Sığınmacılara Yapılan Yardımlar, Diğer Sosyal Alt yapı ve Yardımlar vb. olarak görünmektedir. (TİKA, 2022).

Ülkelerin uluslararası gelirleri temel olarak yurt dışına satılan (ihracat) mal ve hizmetlerden elde edilen döviz gelirleri ve ülkeye giren yabancılardan elde edilen (turizm gelirleri) dövizleri olarak kabul görmektedir. Bunun yanında yurt dışından satın alınan (ithalat) mal ve hizmet miktarları da dikkate alınarak ithalat ve ihracat toplamaları ülkelerin dış ticaret hacmi olarak kayıtlanmaktadır. Genel ticaret sistemine göre Türkiye'nin 2022 yılı toplam ihracatı 254,17 milyar USD, ithalatı 363, 71 milyar USD, 2022 yılı kişi başına turizm geliri 905 USD ile toplam turizm geliri 46, 47 milyar USD olarak görünmektedir (TUIK, 2023), (Economics, 2023b: Imports), (Economics, 2023a: Exports).

3. Yöntem, Model ve Çalışma Evreni

Bu araştırma denence ve amacına uygun olarak pozitivist anlayışla tanımlayıcı, kesitsel zaman boyutunda ve nicel verilerin tarama tipinde elde edilerek uygun programlarla analizini öngören bir model içermektedir. Resmi kurum belgelerinden elde edilen sayısal veriler IBM SPSS v.29 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Suriye'nin yardım sürecinde askeri ve siyasi farklılaşması dolayısıyla devre dışı bırakılarak inceleme evreni 938,16 milyon USD ile 119 ülkeyi kapsamaktadır. Örneklem seçiminde amaçsal seçim tekniği ile en yüksek tutarda RKY gönderilen ülkeler temel alınmıştır. 1 milyon USD altı yardım yapılan ülkeler arasında yapılan rastgele kontrollerde ilgili ülkelerin EK verilerine -dış ticaret, turizm geliri- ulaşamadığından tutar 1 milyon USD ile sınırlandırılmıştır. Bu örneklem ile 36 ülke için uygulama yapılmıştır. 36 ülke için SPSS v.29 normallik testlerinde değişkenlerin aritmetik ortalama (mean), tepe değeri (mod) ve orta değerinin (medyan) birbirlerinden çok uzak olduğu, histogram eğrilerinin çarpıklık (skewness) katsayılarının -1 ile 1 değer aralığından yüksek; RKY=1.993, EK=2.418 olduğu, her iki değişken için Shapiro-Wilk normallik testlerinin de $P < .001$ sonucu ile $p >$ değerinin altında olduğu anlaşıldığından verilerin normal dağılıma sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle korelasyon ve regresyon analizi için normal dağılıma sahip verilerle çalışabilmek adına değişkenlerin karekök ve logaritmaları alınarak tekrar test edilmiştir. Hem karekök hem de logaritma test sonuçlarında halen Skewness ve normallik test sonuçlarının uygun olmaması nedeniyle verilerin q-q plot grafiği kontrol edilerek uç değerler örneklemiden çıkarılmıştır. Sonuç olarak örneklem sırasıyla; Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti, Libya, Bosna Hersek, Kosova, Bangladeş, Kuzey Makedonya, Gambiya, Arnavutluk, Yemen, Özbekistan, Moldova, Sudan, Pakistan, Gürcistan, Ürdün, Moğolistan, Lübnan,

Mısır, Tacikistan, İran, Gine, Endonezya, Cezayir, Etiyopya, Tunus, Nijer ile 27 ülke olarak aşağıdaki Tablo 1 veri değerleriyle belirlenmiştir (KTB, 2023), (TUIK, 2023), (Economics, 2023b: Import), (Economics, 2023a: Export).

Tablo 1. Ülkeler veri değerleri

Ülkeler RKY ve Ekonomi Verileri (bin USD)							
	RKY 2021	İhracat 2022	İthalat 2022	Toplam Dış Ticaret 2022	Turizm Geliri 2022	Ekonomik Kazanım 2022	Turist Sayısı (2022)
TOPLAM	128.736	32.702.630	20.102.732	52.805.362	7.623.720	60.429.082	8.424

4. Bulgular

26 ülke örnekleme üzerinden RKY ve EK arasındaki ilişkinin doğrusallığının ve yönünün anlaşılabilmesi için korelasyon analizi yapılmıştır. Pearson korelasyon analizi sonucuna göre RKY ile EK değişkenleri arasında 169 oranında pozitif yönlü ancak düşük bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. -1 ile 1 arasında beklenen korelasyon kat sayısının 0.30'dan düşük olması değişkenler arasında orta düzeyin altında düşük bir ilişki olduğuna işaret etmektedir. Korelasyonun anlamlılığının $P < .400$ sonucu ile örneklem hacmi açısından ise yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Değişkenler arasında matematiksel bir eşitlik kontrolü için doğrusal basit regresyon analizi uygulanmıştır. Regresyon dağılım (scatter) grafiği ile regresyon eşitliği $Y = 11.84 + 0.27x$ ve model özeti (Model of summary) tablosuna göre $R^2 = 0.029$ sonucunu ifade etmektedir. Regresyon denklemine göre Y (ekonomik kazanımlar) = $11.84 + 0.27X$ (resmi kalkınma yardımları) sonucuyla RKY verisindeki bir birimlik değişiklik EK verisinde 0.27 oranında düşük bir değişiklik üretmiştir. Buna göre EK verisindeki değişimin %029'luk kısmı RKY ile açıklanabilmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

İnsani yardımların belli başlı nedenleri arasında övgelik davranışı, jeopolitik çıkarlar ve iç politika çıkarları kabul edilmektedir. Hem devletler hem de ülkelerin ticari işletmeleri arasında ekonomik ilişkiler geliştirilmesinde insani yardımlarla kurululan ilişkilerin oldukça etkisi olduğu ifade edilmektedir. Bulgular sonucuyla anlaşılmaktadır ki Türkiye tarafından yapılan resmi kalkınma yardımlarının artırılması karşılığında dış ticaret ve turizm gelirlerinden oluşan ekonomik kazanımlarında kayda değer bir artışa rastlanılmamaktadır. RKY miktarları ile ekonomik kazanımlar arasında pozitif yönlü bir ilişki olmakla birlikte orta düzeyin çok altında düşük bir ilişki görülmemektedir. Regresyon eşitliği sonucu ise Türkiye'nin insani yardımları sonucu uluslararası ekonomik kazanımlar elde edebileceğine işaret etmemektedir. Örneklem kısıtlılığı dikkate alınarak, ilgili bulgularla alan yazının tersine Türkiye'nin insani yardımlar karşılığında ekonomik kazanımlar elde edebildiğine ilişkin bir sonuca ulaşılammıştır.

Ancak bu incelemenin sonraki uygulamalarla RKY desteği verilen 119 ülkeyi kapsayacak şekilde uygulanabilmesinin, 1 milyon USD altı yardım yapılan ülkelerin ekonomik verileri için derinlemesine inceleme yapılabilmesinin sonuçlarıyla daha geniş detaylar verebileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Economics, T., 2023a, Trading Economics Exports by Country. Erişildi 31.5.2023. <https://tradingeconomics.com/turkey/exports-by-country>
- Economics, T., 2023b, Trading Economics Imports by Country. Erişildi 31.5.2023. <https://tradingeconomics.com/turkey/imports-by-country>
- Hannan, M. A., ve Alam, M. R. (2019). Not Humanity but Other factors Matter: Analyzing the Challenges to Humanitarian Aid. *BUP Journal*, 7(1), 57-71.
- Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Kaiwana, A. (2017). *İnsani Yardımların Etkililiği*. (Yüksek Lisans), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Kızılay, Ş. (2021). Değerleri ve Aktörleriyle Türkiye'nin İnsani Yardım Politikası. *UPA Strategic Affairs*, 2(2), 185-209.
- Kim, D. (2013). International Nongovernmental Organizations and the Global Diffusion of National Human Rights Institutions. *International Organization*, 67(3).
- KTB. (2023). *Turizm İstatistikleri*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Erişildi <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html>
- Mahmat, K. (2008). *Küreselleşme Sürecinde Kalkınma Yardımları: Orta Asya Cumhuriyetleri Örneği*. (Sosyoloji Yüksek Lisans), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ryan, J., ve Lumley, J. (2002). The World in the New Millennium - Globalisation and Humanitarianism. Kitap: J. Ryan, P. F. Mahoney, I. Greaves, & G. Bowyer (Eds.), *Conflict and Catastrophe Medicine: A Practical Guide* (s. 3-10). London: Springer London.
- TİKA. (2022). *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2021*, (978-975-17-5356-4). Ankara. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı. Erişildi
- TUİK. (2023). *TUİK Turizm İstatistikleri, Haber Bülteni* Erişildi <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turizm-Istatistikleri-IV-Ceyrek-Ekim-Aralik-ve-Yillik-2021-45785#:~:text>
- Whang, T.Kim, Y.Han, J. T., ve Kim, H. J. (2019). US foreign aid and economic policy concessions. *Policy Studies*, 40(1), 58-79.
- Yıldırım, E. (2019). İnsani Diplomasi Faaliyetlerinin Türkiye'nin Yumuşak Gücüne Etkisi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19).